

clerici graviter puniuntur, si causam Ecclesiae ad imperatoris terreni iudicium deferant.

Tertio ex Patribus. Severus Sulpitius in lib. II. sacrae historiae refert, sanctum Martinum aliquando exclamasse, novum esse, et inauditum nefas, ut causam Ecclesiae iudex saeculi iudicaret. Item sanctus Ambrosius in epist. 78. ad Theophilum, et sanctus Augustinus in epist. 162. reprehendunt eos, qui causas Ecclesiae terrenis iudicibus iudicandas exponunt.

Quarto ex Apostolorum exemplo. Apostoli enim Ecclesias gubernaverunt, quo tempore nulli erant principes christiani, proinde numquam ad eos causam Ecclesiae iudicandam detulerunt. Et si Apostolus Paulus I Cor. VI. jubet lites etiam civiles Christianorum non deferri ad iudicium ethnicorum, quomodo permisisset ad eos deferri lites ecclesiasticas? Ultimo ex Justiniano seniore imperatore, qui idem affirmat novella 83.

Secunda propositio: « Non sunt exempti clerici ab obligatione legum civilium, quae non repugnant sacris canonibus, vel officio clericali ». Loquimur hic potissimum de legibus politicis, quae dirigunt actiones humanas in commerciis temporalibus, ut cum princeps, vel magistratus constituit pretia rebus venalibus, vel jubet noctu neminem incedere cum armis, vel sine lumine, vel non asportare frumentum extra provinciam, et his similia. Nec volumus dicere his legibus teneri clericos obligatione coactiva, sed solum directiva, nisi eadem leges ab Ecclesia approbatae fuerint. Quod si de iisdem temporalibus rebus disposuisset etiam lex ecclesiastica, eam sequi deberent clerici, et tunc legem civilem ne directive quidem observare tenerentur.

Probatur igitur clericos ad observationem legum civilium directive teneri in defectum legis ecclesiasticae; nam clerici praeterquam quod clerici sunt, sunt etiam cives, et partes quaedam reipublicae politicae: igitur ut tales vivere debent civilibus legibus: non sunt autem aliae, ut nunc ponimus, nisi quae a politico magistratu sunt latae: igitur illas clerici servare debent. Alioquin magna perturbatio, et confusio in republica oriretur, si clerici non servarent civiles leges in commerciis civilibus et humanis.

Secundo probatur ex confessione Pontificum, et imperatorum. Nicolaus I, in epist. ad Michaelem prope finem dicit, Deum divisisse pontificiam auctoritatem ab imperiali, ut et

christiani imperatores pro aeterna vita Pontificibus indigerent, et Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum imperalibus legibus uterentur. Imperator Valentinianus in epist. ad Episcopos Asiae, quam refert Theodoretus lib. IV. hist. cap. 7. scribit, probos Episcopos non solum Dei, sed etiam regum legibus obtemperare. Denique, S. Joannes Chrysostomus in cap. 13, ad Rom. dicit Christi Evangelio non tolli politicas leges, et ideo debere etiam sacerdotes, et monachos eis parere.

Tertia propositio: « Non possunt clericis a iudice saeculari iudicari, etiam si leges civiles non servent ». Probatur primo ex Concilio Chalcedonensi can. 9. ubi sic legitur: « Si clericus adversus clericum habet negotium, non relinquat Episcopum suum, et ad saecularia iudicia non recurat ». Concilium Agathense can. 32. adhuc clarius in haec verba loquitur. « Clericum nullus praesumat apud saecularem iudicem, Episcopo non permittente pulsare ». Idem habent Concilium Carthaginense III. can. 9. Toletanum III. can. 13. Matisconense can. 8.

Secundo probatur ex imperatorum constitutionibus. Nam eximit Justinianus clericos, et monachos a saeculari iudicio in Novellis 79. 83. et 123, quamquam non eximit in causis criminalibus, sed in civilibus tantum, in criminalibus autem, vult a praetore cognosci causam, non tamen condemnari clericum, nisi prius ab Episcopo fuerit degradatus. At nihilominus lex canonica simpliciter eximit clericos in omnibus causis tum civilibus, tum criminalibus, et perspicuum est ex epist. Caii Papae ad Felicem Episcopum; item ex epist. 2. Marcellini, et ex lib. II. Registri S. Gregorii epist. 14. ad Joannem Defensorem. Debet autem lex civilis caedere legi canonicae cum possit summus Pontifex imperatori praecipere, in iis praesertim, quae ad Ecclesiam pertinent.

Tertio probatur ratione: nam omnino absurdum est, ut ovis pastorem suum quocumque modo iudicare praesumat. Itaque non sine magna laude refert Rufinus lib. X. hist. cap. 2. et post eum B. Gregorius lib. IV. epist. 75. vocem illam Constantini ad Episcopos: « Vos Dii estis a summo Deo constituti, aequum non est, ut homo iudicet Deos ».

At objicit Calvinus lib. IV. Institut. cap. 11. §. 13. epist. Constantini imper. ad Nicomedienses, quam refert Theodoretus lib. I. hist. cap. 20. ubi dicit Constantinus se Eu-

sebius episcopum Nicomediensem in exilium eiecisse, et subjungit: « Si quis episcoporum inconsulte tumultuatus sit, ministri Dei, hoc est, mea executione illius audacia coerebitur ».

Respondeo: more solito Calvinum imponere simplicibus. Nam Constantinus in illa epistola scribit, se quidem eiecisse in exilium Eusebium episcopum, sed addit, eum ante fuisse a Nicæno Concilio depositum ab episcopatu propter haeresim. Nos autem non negamus, quin debeat magistratus saecularis punire clericos, quando ab Ecclesia damnantur, et degradantur, et iudiciis saecularibus traduntur. Verba autem Constantini, quae Calvinus subjungit, ab ipso depravata sunt. Non enim minatur eo loco poenam Constantinus episcopis, sed laicis. Dicit enim se graviter animadversurum in plebem Nicomediensem, si iterum redire velit ad Episcopos haereticos a Concilio generali damnatos, et non acquiescat suscipere probum et catholicum Antistitem. Haec enim sunt verba ejus: « Sin autem quisquam (non dicit, episcoporum, ut Calvinus addidit) temeritate et audacia accensus, eas Ecclesiae pestes, id est, episcopos arianos, vel memoria, vel laudibus celebrare aggrediatur, confestim opera ac diligentia ministri Dei, hoc est, mea, poenas suae inscitiae dabit ».

Objicit secundo Petrus Martyr: « Jure divino subjecta est omnis anima sublimioribus potestatibus, id est, regibus, ut constat ex epist. ad Rom. cap. XIII. Ergo non poterunt reges eximere ullos Christianos a sua potestate. Et confirmatur argumentum ex doctrina Catholicorum, qui ea ratione probant, non posse ullum eximi a potestate Papae, quia jure divino omnes subjiuntur Papae ».

Respondeo: nihil ea ratiocinatione concludi, quamvis enim jure divino fit omnis anima potestatibus sublimioribus subjecta, ac per hoc etiam regibus, dum sublimiores potestates sunt, tamen fieri potest, ut qui nunc est sublimior potestas, paulo post non sit, ut si ipse subjiat alteri partem sui regni, vel jure belli, aut alio justo titulo regnum, vel regni partem amittat. Quoniam ergo clericos partim ipsi principes subjece- runt in omnibus causis, etiam temporalibus et civilibus episcopis suis: et postremo Summus Pontifex clericos omnes eximit a subjectione principum saecularum, sequitur, ut respectu clericorum non sint principes,

superiores potestate, ac proinde non teneantur clerici principibus parere neque jure humano, neque jure divino; nisi quantum ad leges quasdam directivas ut diximus.

Ad confirmationem respondeo, non esse eandem rationem pontificatus, et regnorum. Nam regna non sunt immediate a Deo instituta, sed ab hominibus, et ideo ab hominibus mutari possunt in alias regiminis formas: Pontificatus autem a Deo immediate est institutus, et ideo non potest ab hominibus immutari.

Quarta propositio: « Bona clericorum tam ecclesiastica, quam saecularia libera sunt, ac merito esse debent a tributis principum saecularium ». Quod libera sint de facto, perspicuum est ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III, part. 1. cap. 19. ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III, cap. 46. Item ex cap. Ecclesia sanctae Mariae, de constit. ex cap. Quamquam, de cens. in 6. Extravaganti. Quod olim, de immunit. Eccles. Item ex cap. Quia nonnulli, et cap. Clericis, de Immunit. Eccles. in 6. Praeterea, ex legibus principum quae habentur in C. Theodosiano lib. XVI. tit. 2. l. 16. et 26. et in C. Justiniani I. Sancimus, de sacrosanctis Ecclesiis, et in lib. X. hist. Eusebii cap. 7. ex versione Christophorsoni. Ubi tamen est observandum, ante Justiniani tempora legibus priorum principum immunes fuisse clericos a tributis personalibus, ut etiam indicat S. Hieronymus in comment. ad cap. XVII. Matth. non tamen fuisse liberos a tributis, quae pendi solent ratione possessionum, ut colligitur ex S. Ambrosio in orat. de tradendis basilicis, ubi dicit: « Agri Ecclesiae solvunt tributum »; et ex Theodoro lib. IV. hist. cap. 7. ubi scribit, Valentinianum Seniore in epistola ad episcopos Asiae illa verba posuisse: « Boni episcopi tributa pensitant regibus ».

Quod autem haec exemptio jure facta sit, et quo jure, humano ne solum, an etiam divino, in sequentibus propositionibus exponemus.

Objicit adversus hanc propositionem Marsilius de Padua exemplum Christi, qui tributum solvit, ut habemus, Matth. XVII. Sed facilis est responsio. Christus enim solvit tributum, quia voluit, non quia debuit. Id quod ex eodem loco intelligi potest. Nam cum dictum esset Petro ab iis qui exigebant tributum: « Magister vester non solvit didrachma »? Dominus Petro ait: « Quid tibi

videtur Simon? Reges terræ a quibus accipiunt tributum, vel censum? a filiis suis, an ab alienis? Respondit Simon, « ab alienis ». Ait Dominus: « ergo liberi sunt filii, sed ut non scandalizemus eos, vade ad mare, et mitte hamum, et eum piscem, carebat enim omni morbo concupiscentiæ, et omni lege peccati, neque periculis, aut injuriis obnoxius erat, nisi quantum ipse permittebat: *Oblatus est*, inquit Isa. cap. LIII, *quia ipse voluit* (2). Itaque nulli regi tributum debebat, qui nullius regis defensione indigebat, et merito damnata est, ut hæretica, sententiâ Marsilii Paduani a Joanne XXII, Pontifice in extravag. Licet, quam refert Joan. de Turrecr. lib. iv. Sum. de Eccles. par. 2. c. 37.

Quinta propositio: « Exemptio clericorum in rebus politicis tum quoad personas, tum quoad bona, introducta est jure humano pariter et divino ». Et quidem quod jure humano introducta sit, patet ex iis testimoniis, quæ attulimus in tertia et quarta propositione probanda. Quod autem sit etiam introducta jure divino, probandum est hoc loco. Sed antea tamen observandum est, nos per jus divinum non intelligere præceptum Dei proprie dictum, quod exstet expresse in sacris litteris: sed quod ab exemplis vel testimoniis testamenti veteris, vel novi per quamdam similitudinem deduci possit. Atque hinc fortasse conciliari poterunt Theologorum, et juris peritorum sententiæ. Ille enim cum negat, præceptum divinum esse juris divini, quod exstet expresse in Scripturis exstare negant: isti vero cum affirmant, eandem exemptionem esse juris divini, id solum affirmant, quod Theologi minime negant, deduci per similitudinem ab exemplis, et testimoniis sacræ Scripturæ, Deum voluisse, ut clerici, et ipsorum bona libera essent a potestate, et jurisdictione laicorum.

Certe Geminianus, Ancharanus, et alii insignes doctores, exponentes caput: Quamquam, de Censibus, in 6, notant, in eo capitulo haberi textum expressum, quo immunitas ecclesiasticorum dicitur esse juris divini. Sed quomodo id sit intelligendum, a glossa petendum esse monent. Glossa vero in idem caput, docet, esse juris divini eam immunitatem, quia deducitur ab exemplo Josephi Patriarchæ, qui exemit sacerdotes Ægyptio-

(1) Matth. XXII, 19. — (2) Isa. LIII, 7.

rum Genes. XLVII. et Artaxerxis regis Persarum, qui exemit sacerdotes Israeliticos I Esdræ VII. Nam ut recte ait Alexander Pontifex in Concilio Lateranensi, unde exstat cap. Non minus de immunit. Eccles.: « Non docet Ecclesiam Dei minus liberam esse tempore Principum Christianorum quam fuerit tempore Pharaonis ».

His igitur notatis, probatur nostra propositio, primo testimoniis Scripturæ divinæ. Nam præter loca jam citata ex Genes. et ex lib. Esdræ, habemus alia duo non minus illustria: siquidem in lib. Numerorum cap. III. Deus non semel, sed sæpius repetit, levitas proprie suos esse, atque eos sibi ex omni populo delegisse: et in eodem loco dono dari jubet omnes levitas Aaroni, et filiis ejus, id est, summo sacerdoti, et successoribus ejus. Quos enim sibi ipse delegit ad ministerium templi, rerumque sacrarum, soli Pontifici, qui locum Dei representabat in terris, subjectos esse voluit, ac per hoc a jurisdictione terrenorum principum liberavit. Constat autem id esse nunc in Ecclesia clericos, quod erant levitæ in testamento veteri; et Pontificem Christianorum non minoris esse auctoritatis, sed longe majoris in Ecclesia Christi, quam fuerit Aaron in Synagoga Judæorum. « Nunc (inquit S. Leo serm. 8. de Passione Domini) et ordo clarior Levitarum, et dignitas amplior Seniorum, et sacratior unctio Sacerdotum ».

Sequitur igitur ut quemadmodum in Testamento veteri liberi erant levitæ jure divino a potestate principum sæcularium: ita sint etiam clerici in Testamento novo.

Alius locus est is, quem supra tractavimus ex cap. XVII. Matth. *Ergo liberi sunt filii* (1). Nam cum filii regum a tributis eximuntur, non ipsorum personæ tantum, sed etiam servi, et ministri, atque adeo ipsorum familiæ a tributis eximuntur. Certum est autem clericos omnes proprie ad familiam Christi, qui filius est Regis regum, pertinere. Atque id videtur Dominus significare voluisse, cum ait Petro: « Ut autem non scandalizemus eos, sumens staterem da illis pro me, et pro te », quasi diceret, et se et familiam suam, cujus præfectus erat Petrus, liberos a tributis esse debere. Quod etiam intellexisse videtur S. Hieronymus in commentario ejus loci, cum dicit, Clericos propter honorem Domini tributa non solvere, et S. Augustinus

(1) Matth. XVII, 25.

lib. I. q. Evangel. q. 23. cum scribit, in omni regno terreno non esse vectigales filios regni illius, sub quo sunt omnia regna terræ.

Secundo probatur eadem propositio ex testimoniis sacrorum canonum. Concilium Tridentinum generale nostris temporibus celebratum sess. 25. cap. 20 de Reformat. sic loquitur: « Ecclesiæ et personarum Ecclesiasticarum immunitas Dei ordinatione, et Canonicis sanctionibus instituta est ». Concilium Coloniense paulo ante ipsam Tridentinam Synodum celebratum par. 9. cap. 20: « Immunitas, inquit, ecclesiastica vetustissima res est, jure pariter divino et humano introducta, quæ in duobus potissimum sita est, primum ut clerici eorumque possessiones a vectigalibus et tributis, aliisque muneribus laicis libera sint, deinde ne rei criminis ad Ecclesiam confugientes inde extrahantur ». Concilium Lateranense sub Leone X. celebratum sess. 9: « Cum a jure, inquit, tam divino, quam humano laicis potestas nulla in ecclesiasticas personas attributa sit, innovamus omnes, et singulas constitutiones », et Concilium Lateranense sub Innocentio III. cap. 43. « Nimis (inquit) de jure divino quidam laici usurpare conantur, cum viros ecclesiasticos, nihil temporale obtinentes ab eis, ad præstanda sibi fidelitatis juramenta compellunt ». Bonifacius VIII in cap. Quamquam, de censibus in 6. tamquam de re nota et explorata loquitur, cum ait, jure divino et humano clericos et eorum bona libera esse a sæcularium potestate. Joannes item VIII. can. si imperator. dist. 96. « Non a legibus (inquit) publicis, non a potestatibus sæculi, sed a Pontificibus et sacerdotibus omnipotens Deus Christianæ religionis clericos et sacerdotes voluit ordinari, et discuti ». Et quod de personis affirmat Joannes pontifex, affirmavit multo ante Simmachus papa cum tota Synodo III. Romana de bonis ecclesiasticis. « Solis (inquit) sacerdotibus disponendi de rebus Ecclesiæ indiscusse a Deo cura commissa est ». His addi potest Innocentius IV pontifex, quamvis non ut Pontifex, sed ut Doctor particularis de hac re scripserit. In commentario enim ad cap. 2. de majoritate et obedientia posteaquam docuerat, clericos exemptos fuisse a potestate laicorum per Summum Pontificem imperatore consentiente, addit,

hanc non esse plenam exemptionem, et ideo dicendum esse, clericos ab ipso Deo fuisse exemptos. Hoc testimonium Innocentii ea de causa addendum putavi, quoniam Covar. in lib. practicar. qu. cap. 31. scribit, prædictum Pontificem in loco a nobis citato affirmasse, exemptionem clericorum non esse juris divini, quod falsum esse verba citata palam ostendunt, et ante nos in hanc eandem sententiam Innocentium allegavit Panormitanus, in cap. nimis, de jurejurando: ubi etiam idem auctor recte refellit eos, qui per jus divinum intelligunt jus canonicum, et fortasse ad ejusmodi explicationes excludendas Concil. Tridentinum non utitur vocibus juris divini, et humani, quæ possent trahi ad significandum jus canonicum, et civile, sed ait, « ordinatione divina, et Ecclesiasticis sanctionibus immunitatem Ecclesie, et personarum ecclesiasticarum fuisse institutam ».

CAPUT II.

An exemptio clericorum sit juris divini naturalis.

Disseruimus hactenus de jure divino positivo; nunc de jure naturali disserendum est, quod plane divinum esse in dubium revocari non potest, cum jus naturale sit illud, quod est ab auctore naturæ in animis nostris impressum. Sed antequam explicare incipiam, an ad hoc jus pertineat exemptio clericorum, distinguendi sunt gradus juris naturalis. Tres enim sunt gradus naturalium præceptorum. Primus est eorum, quæ ita perspicue sunt impressa in cordibus hominum, ut solo lumine rationis, sine ulla disciplina vel arte, imò sine novo discursu rationis judicentur ab omnibus justa; talia sunt prima quædam principia, ut bonum esse appetendum, malum fugiendum, conservandam vitam cibo et potu, propagandam et educandam sobolem ad conservandum genus humanum, Deum esse colendum, non esse faciendum alteri, quod tibi non vis fieri. Hæc maxime proprie sunt præcepta juris naturæ, de quibus ita loquitur S. Ambrosius in epist. 71. ad Irenæum: « Lex naturæ, quam Deus singulorum infudit pectoribus, non scribitur, sed innascitur, nec aliqua percipitur lectione, sed profluo quodam naturæ fonte in singulis exprimitur, et humanis ingeniis hauritur »; et S. Hieronymus epist. ad Algasiam

q. 8: « Lex, quæ in corde scribitur, omnes continet nationes; et nullus hominum est, qui hanc legem nesciat, et ideo, justum judicium Dei est scribentis in corde humani generis, quod tibi fieri nolueris, alteri ne feceris ». Et S. Augustinus in tract. Psal. LVII: « Manu formatoris nostri in ipsis cordibus nostris veritas scripsit, quod tibi non vis fieri, ne facias alteri. Hoc et antequam lex daretur, nemo ignorare permissus est, ut esset unde judicarentur, et quibus lex non esset data ». Nec dissentiunt græci, ut Chrysostomus hom. 54. in Gen. nec scholastici, ut S. Thomas in 1. 2. q. 94. art. 2. neque etiam ipsa jura, ut patet ex can. Jus naturale, dist. 1. et l. 1. ff. de just. et jure. Secundus gradus est eorum præceptorum, quæ deducuntur ex illis primis principiis, tamquam conclusiones proximæ, et quasi naturaliter fluentes per facilem, evidentem, et necessariam consequentiam, ut non sit opus arte vel disciplina, sed simplici discursu, qualem omnes homines habere possunt. Talia sunt omnia præcepta decalogi: nam ex illo principio in corde omnium impresso, Deum esse colendum, sequitur continuo non esse colenda idola, neque esse pejerandum; ex illo altero principio, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, sequitur non esse occidendum, non esse mœchandum, non esse furandum, etc. Et sane aliqua hujus generis præcepta aliquando ob nimiam hominum excæcationem deleta sunt de cordibus hominum, ut patet ex lib. VI. Cæsaris de bello Gallico, ubi legimus apud Germanos furtum non fuisse vitium, sed virtutem, et ex S. Hieronymo lib. II. in Jovinianum, et ex Theodoro lib. IX. ad Græcos, qui referunt multa vitia contra naturam, quæ a populis quibusdam, et etiam a legislatoribus eorum tamquam licita et justa approbantur. Sed quamvis ejusmodi præcepta a nonnullis ignorarentur, vere tamen et proprie ad jus divinum naturale pertinent, ut docet S. Thomas in 1. 2. qu. 94. art. 5. et qu. 100. art. 8. ubi scribit, in præceptis decalogi, quia sunt proprie juris naturalis, nullam cadere posse dispensationem: et certe, sicut ea, quæ deducuntur per necessariam consequentiam ex articulis fidei, pertinent ad fidem, quia non possunt negari, quin articuli ipsi negentur: ita quæ deducuntur per necessariam consequentiam ex primis principiis juris naturalis pertinent etiam ad jus naturale, quia non possunt destrui, quin destruantur

natura. Tertius gradus præceptorum naturalium est eorum, quæ deducuntur quidem ex principiis juris naturæ, sed per consequentiam non absolute necessariam, nec omnino evidentem, et ideo egent humana constitutione. Et hæc sunt quæ Theologi proprie referunt ad jus gentium, et ea distinguuntur a jure civili, quod jus civile non deducatur ex jure naturæ per modum conclusionis deductæ ex principiis, sed per modum determinationis eorum, quæ generatim præcipiuntur a jure naturæ, quæ doctrina est S. Thomæ in 1. 2. q. 95. art. 2. et 4. Et quamvis idem S. Thomas in prædicta q. 95. art. 4. Isidorus secutus, dicat, jus gentium esse speciem juris positivi; contra vero in 2. 2. q. 57. art. 3. et clarius lect. 12. in lib. V. Ethic. dicat esse speciem juris naturalis, et alleget jureconsultos veteres, qui jus naturale aliud esse docebant, quod est commune omnibus animalibus, aliud quod est commune omnibus hominibus: tamen non pugnat ipse secum, nec Isidorus cum jureconsultis pugnat. Nam et idem S. Thomas in 1. 2. q. 95. art. 4. ad primum, scribit jus gentium esse aliquo modo naturale, et aliquo modo positivum, ac per hoc est medium inter jus naturale purum, et jus civile. Jus enim naturale purum, est illud, quod nullo modo pendet ex humana constitutione; jus civile autem quod ex sola hominum constitutione pendet, et ideo pure positivum dici potest. Jus vero gentium partim est naturale, partim positivum, quia pendet quidem ab humana constitutione, id est, a consensu omnium gentium, sed non pendet ab auctoritate principis, vel magistratus particularis. Ex quo sequitur, ut ea quæ sunt de jure gentium, quia sunt aliquo modo naturalia, ideo prohibeantur quia sunt mala: contra autem quæ sunt de jure civili, quia sunt pure positiva, ideo sint mala, quia prohibentur. Rursus sequitur, ut ea quæ sunt de jure gentium, quia sunt aliquo modo naturalia, non possint a principibus, vel magistratibus abrogari, vel immutari: contra autem, quæ sunt de jure civili quia sunt pure positiva, sicut a principe, vel magistratu constituuntur, ita posse a magistratu, vel principe abrogari. His ita explicatis, dicendum videtur, exemptionem ecclesiasticorum non pertinere ad primum, vel secundum naturalium præceptorum gradum, nec tamen esse juris tantum positivi sive canonici, sive civilis, sed referenda esse ad tertium gradum præceptorum juris naturæ, sive, quod

idem est, ad jus gentium. Hæc mihi videtur esse sententia fere omnium theologorum, et canonistarum, et in re non arbitror dissentire Joannem Driedonem, qui in lib. I. de libertate Christiana cap. 9. cum canonistis dicit, exemptionem clericorum esse juris divini naturalis, a Victoria in Relectione 1. de potestate Ecclesie q. ult. et Soto in 4. sent. dist. 25. q. 2. qui dicunt, esse juris humani, ac positivi. Nam Joannes Driedo non dicit esse juris naturalis, quia sit primum aliquod principium juris naturæ, aut conclusio proxima, et quasi naturaliter deducta ex primis principiis, sed dicit esse juris naturalis, quia est omnino conformis, et consentanea rationi naturali. Victoria vero, et Sotus negant esse juris divini naturalis, quia per jus naturale intelligunt jus pure naturale, quo modo etiam negat idem Sotus jus gentium esse naturale; tamen iidem auctores, et maxime Sotus, addunt hanc exemptionem esse omnino consentaneam rationi, et ipsi naturæ. Neque dicere volunt solum esse rationabilem, id est, non contrariam rationi, sic enim nihil dixissent, cum omnis justa lex etiam pure positiva non debeat esse contraria rationi; sed dicere volunt, esse deductam ut conclusionem ex jure naturæ, et vim habere ex jure naturæ, et ideo addunt, in hanc exemptionem consensisse omnes gentes, ac propterea non posse mutari, vel abrogari a regibus et principibus, etiamsi omnes simul conjuncti eam abrogare conentur. Neque dissentit S. Thomas, licet in commentar. ad cap. 13. ad Rom. scripserit, clericos privilegio principum liberos esse a tributis: nam in eodem loco addit, id factum esse ob naturalem æquitatem.

Hanc igitur sententiam probare possumus his argumentis. Primo ex consuetudine omnium gentium, quod enim ubique fit, ex natura ipsa descendit, quæ omnibus communis est. Constat apud Hebræos, levitas fuisse liberos a tributis ex c. xxx. Exod. et cap. I. Num. Constat apud Ægyptios sub rege Pharaone sacerdotes fuisse exemptos, ex cap. XLVII. Genes. Constat idem de sacerdotibus Hebræorum sub rege Artaxerxe ex lib. I. Esdræ cap. VII. Idem cognosci potest de sacerdotibus Gentilium ex Aristotele in lib. II. OEconom. ex Cæsare lib. VI. de bello Gallico; ex Plutarcho in Camillo, et ex aliis. Apud Christianos imperator Constantinus, qui primus fuit imperator aperte Christianus, continuo natura docente ecclesiasticos im-